

BEVEZETÉS

■

■

Ez a kiadvány azzal a céllal készült, hogy – tizenhárom évvel Slobodan Milošević bukása után – áttekintést adjon a Szerbiában élő nemzeti kisebbségek jogállásáról és a vajdasági magyarok helyzetéről.

2009-ben a Romániában, Szlovákiában és Ukrajnában élő nemzeti kisebbségek – köztük a magyarok – jogi helyzetét áttekintő országtanulmányok készültek.¹

A Szerbiában élő kisebbségek jogállásáról és a vajdasági magyarok helyzetéről huzamosabb ideje nem készült alaposabb elemzés. A vajdasági magyar pártok és a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) sem tartott eddig még csak tematikus értekezletet sem a magyar közösség általános helyzetéről és jövőjéről.²

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, majd a Magyarságkutató Tudományos Társaság évkönyvei, tematikus tanulmánygyűjteményei után (2007. november végén) az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület készített egy ún. fehér könyvet *A vajdasági magyarság helyzete* címmel.³

Hat év elmúltával szükségesnek mutatkozott egy, a vajdasági magyarok életének fontosabb területeit (a népességet, gazdaságot, foglalkoztatást, társadalmi életet, jogi helyzetet, a döntéshozatalban való részvételt, nyelvhasználatot, oktatást, kultúrát, tájékoztatást, hagyományápolást stb.) felölelő kritikai szemléletű tanulmány elkészítése, amely a közvita és a további feladatok kijelölésének alapjául szolgálhat.

Ez az tanulmány a bevezető elején említett országjelentésektől abban tér el, hogy a Szerbiára is vonatkozó nemzetközi egyezmények, valamint a belföldi jogszabályok ismertetésével párhuzamosan igyekeztem bemutatni az itt élő magyar nemzeti kisebbség helyzetét. Legfőképpen arra a kérdésre kerestem a választ, hogyan valósulnak meg közösségünknek a jogszabályokban deklarált jogai a mindennapi élet különböző területein (a nyelv- és

¹ Bogdán Andrea – Mohacsek Magdolna: A nemzeti kisebbségek problémakörében illetékes köztisztviselők Romániában és a kisebbségi nyelvhasználat a közigazgatásban. *Regio*, 2009. 2. sz. 47–68.; Tóth Mihály – Csernicskó István: Az ukrainai kisebbségi jogalkotás fejlődése és két részterülete: a névhasználat és a politikai képviselet. Uo. 69–107.; Tóth Károly – Petőcz Kálmán: A kisebbségek nyelvhasználati és oktatási jogai Szlovákiában. Uo. 108–124.; Dobos Balázs: A nemzeti és etnikai kisebbségek hatékony közéleti részvétele Magyarországon. Uo. 125–142.

² Az MNT 2011-ben oktatásfejlesztési, felnőttképzési, média-, kulturális és a nyelvhasználati stratégiát fogadott el. Ezek a stratégiák az adott területen uralkodó helyzetet is „feltárják, ismertetik és feltérképezik” (Korhecz Tamás: Stratégiatervezés a nemzetpolitikában. *Magyar Szó*, 2011. december 31. 6.). A stratégiák megtalálhatók a testület honlapján: <http://www.mnt.org.rs/kereses/strat%C3%A9gia>

³ A tanulmányt akkor Újvidéken megkapta Andreas Gross, az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése monitoringbizottságának vezetője is, aki a nemzeti kisebbségi jogok érvényesítését volt hivatott feltérképezni Szerbiában. A kilencvenes évek első helyzetképei a VMDK-évkönyvekben jelentek meg (Kalapis Zoltán szerk.: *Magyarok Jugoszláviában*. Újvidék, 1990, VMDK, 253; Hódi Éva – Hódi Sándor szerk.: *Esély a megmaradásra*. Ada, 1992, VMDK, 286; Hódi Éva szerk.: *Sokáig élünk némaságban*. Ada, 1993, VMDK, 367; Hódi Éva – Hódi Sándor szerk.: *A balkáni pokolban*. Ada, 1994, VMDK, 329), majd ezt követően a Magyarságkutató Tudományos Társaság évkönyvei (2006–2011) adtak tematikus áttekintést. Ezek elérhetők: http://www.mtt.org.rs/publikaciok/mtt_konyvsorozatok/index.php

írásashasználat, oktatás, kultúra és a tájékoztatás), illetve a közéletben és a közügyekben való részvételi jog, a nemzetársakkal való határon belüli és azon kívüli együttműködéshez való jog, a szülőföldhöz való jog stb. területén. Ezt kívánja segíteni a kötet szerkezete is.

Elkészítésekor a hangsúly természetesen a szerb alkotmányon és a legfontosabb törvényeken volt. De azokat az alacsonyabb rendű/rangú köztársasági és tartományi jogszabályokat is ismertetem, amelyeknek fontosabb kisebbségjogi jelentőségük is van. Az alapvető témához való ragaszkodás és tárgyilagosság érdekében az írás nem tér(hetett) ki az egyes jogszabályok, mint például a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény elfogadásával és alkalmazásával kapcsolatos politikai vitákra, amelyek a magyar közösséget megosztották, és kihatottak jogainak hatékonyabb megvalósítására, érvényesítésére.

A jogszabályok elemzése azonban önmagában nem elegendő. Lehetnek ugyanis azok a lehető legjobbak is, nem sok értelmük van, ha a gyakorlat nincs összhangban velük. Ezért a nemzeti kisebbségek valós helyzetének felméréséhez elengedhetetlenül szükségesnek tartottam az előírások mindennapokban való alkalmazásának tanulmányozását is.

A nemzeti kisebbségek, ez esetben a vajdasági magyarok helyzetének áttekintése különösen fontos, mivel Szerbia valójában lezárta az európai csatlakozási előkészületek folyamatához tartozó jogharmonizációt.

Szerbiának az EU-tagjelölti státusára való felkészülési folyamata nemzeti kisebbségi szempontból azért volt fontos, mivel ebben az időszakban került sor néhány lényeges kisebbségi vonatkozású törvény elfogadására is, amelyek meghozatala elhúzódott. Ilyen például a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló törvény (2009. március 26.) vagy a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény elfogadása (ami hét évet késett, és csak 2009. augusztus 31-én került rá sor), illetve a Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreinek meghatározásáról szóló törvény (2009. november 30.) megszavazása és Vajdaság Autonóm Tartomány statútumának (2009. december 14.) hitelesítése.⁴

A 2009-es évben két, a kisebbségek jogainak megvalósítása szempontjából rendkívül fontos törvény elfogadására került sor: a hátrányos megkülönböztetés tilalmáról szóló és a nemzeti tanácsokról szóló jogszabályokról. Az első fontos biztosítéka a polgárok egyenjogúságának, a másodikkal pedig megteremtődtek a feltételek annak a légius térnek a megszüntetéséhez, amelybe a nemzeti kisebbségek tanácsai kerültek, miután többségüknek (2006-ban) letelt a megbízatása. Az első törvény feltétele volt az akkor időszerű, ún. schengeni fehér listára⁵ való felkerülésnek is, a második pedig a kisebbségi önkormányzat működtetése szempontjából volt fontos.

⁴ A Tartományi Képviselőház még 2008. október 14-én elfogadta a tartomány alapszabályát, amelyet a Szerbiai Képviselőháznak – az elvárások szerint – 2008. december 31-éig kellett volna „jóváhagynia”, ez azonban csak 2009. november 30-án történt meg. Ekkor fogadta ugyanis el a szerb parlament a Vajdaság hatásköreit taglaló törvényt, valamint a tartomány új statútumának javaslatát, amit a Tartományi Képviselőház 2009. december 14-én „végelegesen elfogadott és hitelesített”.

⁵ A schengeni egyezmény hatálya alá tartozó országok határain beutazáskor vízumkötelezett (fekete lista) és vízummentes (fehér lista) országok felsorolása.

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény elfogadása után hét évvel született meg a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény, amely előírta, hogy a nemzeti kisebbségek tanácsainak megválasztását külön törvénnyel kell szabályozni. A hétéves jogi vákuum lelassította a „kisebbségi törvényhozás” alkotmány által elrendelt folyamatát.⁶

Az utóbbi két-három évben több más, a nemzeti kisebbségi jogok megvalósítása szempontjából fontos törvényt is elfogadtak. Például az oktatási és nevelési rendszer alapjairól szóló törvényt, a művelődési törvényt, a tájékoztatási törvény módosítását, a politikai pártokról, a tankönyvekről és egyéb oktatási felszerelésről szóló törvényt, a lakosság, a háztartások és a lakások 2011. évi összeírásáról szóló és az újnáci és fasiszta szervezetek, illetve egyesületek betiltásáról, valamint az újnáci és fasiszta jelképek és ismertetőjelek használatának tilalmáról szóló törvényt stb. Újabban a felsőoktatási törvény és az oktatási kerettörvény egyes rendelkezéseinek a nemzeti tanácsokról szóló jogszabállyal való jogharmonizációja is megtörtént.

A legtöbbit azonban a vajdasági magyarok szempontjából is rendkívül fontos vagyonszázarmaztatási és kárpótlási, valamint a rehabilitációs törvény késett, amelyek elfogadása egészen 2011. szeptember 26-áig, illetve 2011. december 5-éig váratott magára.⁷ Ezekkel a jogszabályokkal kiegészült a szerbiai nemzeti kisebbségi jogszabályok tára. Továbbra is késik viszont azoknak a törvényeknek a meghozatala, amelyeknek az emberi jogok védelme szempontjából is fontos személyi adatvédelmi mércéket kellene szabályozniuk, de a különlegesen érzékeny adatok őrzésének módjára és védelmére vonatkozó kormányrendeletet sem fogadták még el.⁸

Azonban az új törvényeknek nem mindegyike „kisebbségbarát”. A Szerbiai Képviselőház 2008. december 22-én fogadta el a bíróságok és az ügyészségek székhelyéről és területéről szóló törvényt.⁹ Ez a törvény megszüntette, pontosabban „bírósági egységekké” degradálta a nemzeti megmaradás szemszögéből nézve kiemelten fontos hét, magyar többségű községben (Ada, Csóka, Magyarkanizsa, Óbecse, Temerin, Topolya és Zenta) a községi bíróságot is. Ezeknek a bezárása különösen érzékenyen érinti a vajdasági magyarságot, mert egy tör-

⁶ Manjine u Srbiji: pod stalnom tenzijom [Kisebbségek Szerbiában: állandó nyomás alatt] [online]. *Helsinki Bulletin*, 2009. szeptember 38. sz. 2. <http://www.helsinki.org.rs/serbian/doc/HB-Br38.pd>. A teljes szöveg magyar nyelvű fordítását lásd *VajdaságMA* ([2009. október 5.]. <http://www.vajma.info/universal.php?rovat=cikk&car=tukor&cid=2906>) vagy *Reggeli Sajtófókus* [2009. október 6.].

⁷ A szerbiai és vajdasági kisebbségi vonatkozású hatályos jogszabályok és nemzetközi egyezmények forrásai a szövegben nincsenek feltüntetve a szükségtelen ismétlések és a terjedelem növelésének elkerülése végett. Ezeket a kötet 7. számú, *A Szerb Köztársaság és Vajdaság Autonóm Tartomány fontosabb nemzeti kisebbségügyi jogszabályai* című mellékletében lehet megtalálni.

A vagyonszázarmaztatási és kárpótlási, illetve a rehabilitációs törvénnyel kapcsolatos írásokat lásd a <http://bozokiantal.blogspot.com/honlapon>.

⁸ R. D.: Šabić upozorio vladu [Šabić figyelmeztette a kormányt]. *Danas*, 2011. november 1. 4.

⁹ Zakon o sedištima i područjima sudova i javnih tužilaštava [Törvény a bíróságok és az ügyészségek székhelyéről és területéről]. *Službeni glasnik RS* [a Szerb Köztársaság Hivatalos Közlönye], 2008. december 22. 116.

ténelmi hagyomány szűnt meg, amely a magyar nyelvi jogok gyakorlása és a magyarlakta területek fejlődése szempontjából is fontos.

A kisebbségek védelmének jogi keretét Szerbia 2006. november 8-i alkotmánya biztosítja. Mivel Szerbia nem fogadott el külön kisebbségvédelmi törvényt, ezért továbbra is alkalmazásban van a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló 2002. február 27-i törvény, míg a kisebbségi jogok egyes területeit több mint 150 emberi jogi és nemzeti kisebbségi vonatkozású belföldi jogszabály¹⁰ és mintegy 100 kötelező nemzetközi egyezmény is rendezi,¹¹ amihez számos alacsonyabb rendű vajdasági jogszabály is tartozik.

Emellett a volt Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság (JSZSZK) ratifikált minden fontosabb, az emberi jogokra vonatkozó általános nemzetközi egyezményt. Az egyes szerződésekhez az egykori Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) a jogfolytonosság révén (szukcesszióval) csatlakozott, mivel a JSZSZK aláíró volt, másokhoz pedig Szerbia és Montenegró időközben ugyancsak megszünt államközössége társult, amelynek Szerbia a jogutódja. Fontos megemlíteni azt is, hogy Szerbia 2004. március 3-án – igaz 56 megjegyzéssel, bizonyos fenntartásokkal és nyilatkozatokkal, de – megerősítette az emberi jogok és alapvető szabadságok európai egyezményét (Róma, 1950. november 4.), amely az országra vonatkozóan azonnal életbe is lépett.¹²

Szerbia részese a legfontosabb általános és regionális egyezményeknek is, amelyek közvetlenül vagy közvetve biztosítják a nemzeti kisebbségek jogait és szabadságait beleértve az Európa Tanács (ET) 1995. február 1-jei keretegyezményét a nemzeti kisebbségek védelméről (2001. május 11-étől).¹³

Szerbiában nem a kisebbségi jogszabályok számával, hanem azok minőségével, egymással való összehangoltságával és gyakorlati alkalmazásával van a baj. Egyes törvények nemcsak hiányosak,¹⁴ de gondok merülnek fel gyakorlati alkalmazásukban is, mivel jelentős eltérés mutatkozik a jogszabályok és a nemzeti kisebbségek jogainak mérvadó megvalósítása között. A meglévő törvényeket ugyanis nem következetesen, hanem inkább szelektíven alkalmazzák, amikor azt a személyes, illetve csoportérdekek vagy a hatalmon lévő elit szűk pártérdekei kívánják. Egyes törvények ellentétes megoldásokat is tartalmaznak, mert azt, amit az egyik törvény lehetővé tesz, a másik törvény megvonja. Ezért van szükség a kisebbségi jogszabályok

¹⁰ A legfontosabb emberi és nemzeti kisebbségi vonatkozású szerbiai jogszabályok listáját lásd *Ljudska prava u Srbiji 2009 – pravo, praksa i međunarodni standardi ljudskih prava* [Az emberi jogok Szerbiában 2009 – jog, gyakorlat és az emberi jogok nemzetközi mércéi] (Beograd, 2010, Beogradski centar za ljudska prava [Belgrádi Emberi Jogok Központ], 383–389.), illetve a 7. lábjegyzetben említett mellékletben.

¹¹ A Szerbia által ratifikált legfontosabb emberi jogi és nemzeti kisebbségi vonatkozású nemzetközi egyezmények listáját lásd *Ljudska prava u Srbiji 2009...* (377–382.), az itt bemutatott szerbiai és vajdasági jogszabályok listáját pedig a könyv 7. számú mellékletében.

¹² <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=03/01/2012&CL=ENG>

¹³ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=157&CM=8&DF=03/01/2012&CL=ENG>

¹⁴ te: Hiányos törvények. *Magyar Szó*, 2006. május 10. 1.

európai normákkal való összehangoltságának és nem utolsósorban mindennapi gyakorlati alkalmazásának átfogó és folyamatos elemzésére.¹⁵

A szerb alkotmányban és a törvényekben például nem egységes a nemzeti kisebbségi jogi fogalomtár.

A nemzeti kisebbség fogalmát az alkotmány nem határozza meg, erre csak utal, amikor a 76/3-as szakaszban „a nemzeti kisebbséghez és a többségi nemzethez tartozó polgárok közötti teljes egyenjogúság”¹⁶ biztosításával kapcsolatos „külön jogszabályokat és ideiglenes intézkedéseket”¹⁷ említi. Ebből a megfogalmazásból arra lehetne következtetni, hogy nemzeti kisebbségi minden polgár, aki nem a többségi (szerb) nemzethez tartozik.

Az alkotmányban csak egyetlen helyen – a bevezető első bekezdésében – található meg a „Szerbiában élő etnikai közösségek” kifejezés. További szövegében pedig (pl. a 18–20. stb. szakaszban) az „emberi és kisebbségi jogok” [ljudska i manjinska prava] és a „nemzeti kisebbségekhez tartozók” [pripadnici nacionalnih manjina] kifejezést használja (76/1., 79–80. szakasz).

A Vajdaság AT statútumába viszont már bekerült az újabban használatos „nemzeti közösségek” [nacionalne zajednice] fogalma (pl. a 6–7., 22–23., 40. stb. szakasz), a tartomány hatásköreinek meghatározásáról szóló törvényben viszont ez a kifejezés nem, illetve továbbra is a „nemzeti kisebbségek” [nacionalne manjine] elnevezés található (pl. a 33., 38., 41., 62., 74. és 76. szakaszban).

A műsorszórási törvényben például négy különböző kifejezés található: a „nemzeti és etnikai kisebbségek” [nacionalne i etničke manjine], a „nemzeti és etnikai közösségek” [nacionalne i etničke zajednice], a „nemzeti és etnikai csoportok” [manjinske i etničke grupe] és a „nemzeti kisebbségek, illetve etnikai csoportok” [nacionalne manjine, odnosno etničke grupe].¹⁸

A tartomány statútumának 25. szakasza szerint „a Vajdaság AT összlakosságában számbeli kisebbséget alkotó nemzeti közösségek tagjai megválasztott nemzeti tanácsok révén érvényesítik autonómiájukat, intézményeket alapítanak, önállóan döntenek vagy részt vesznek az oktatást, a tudományt, a kultúrát, a nyelvhasználatot és a tájékoztatást

¹⁵ A Szerbiában élő nemzeti kisebbségek jogait szavatoló törvények jók ugyan, de nem alkalmazzák őket kellő mértékben – összegezték 2013. február 27-én Belgrádban az emberi jogok védelmével foglalkozó független intézet összejövetelén. Nem alkalmazzák kellőképpen a kisebbségek jogait védő törvényeket. <http://www.vajma.info/cikk/szerbia/18102/Nem-alkalmazzak-kellokeppen-a-kisebbségek-jogait-vedo-torvenyeket.html> [2013. február 27., 17.49]; K. Ž.: Lokalne vlasti krše prava manjina [A helyi önkormányzatok sértik a kisebbségek jogait]. *Danas*, 2013. február 28. 7.

¹⁶ Ustav Republike Srbije [A Szerb Köztársaság alkotmánya]. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2006. november 10. 98. sz., vagy *Ustav Republike Srbije i Ustavni zakon za sprovođenje Ustava Republike Srbije*. Beograd, 1966. Javno preduzeće Službeni list SRJ, 108. Az idézet szerb nyelvű szövege: „radi postizanja pune ravnopravnosti između pripadnika nacionalne manjine i građana koji pripadaju većini”.

¹⁷ Uo.: „posebni propisi i privremene mere”.

¹⁸ Zakon o radiodifuziji [Törvény a műsorszórásról]. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2002. július 19. 42. sz., módosítások a 2004. 97.; 2005. 76.; 2005. 79.; 2006. 62.; 2006. 85. és a 2009. 41. számban. *Lásd* a 23. szakasz 2. bekezdésének 5. pontját, a 68. szakasz 1. bekezdésének 7. pontját, a 78. szakasz 1. bekezdésének 2., illetve 3. pontját.

érintő kérdésekkel kapcsolatos döntéshozásban”.¹⁹ A tudományügyi kérdések – a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény szerint – nem tartoznak a nemzeti tanácsok illetékességi körébe, ami a két jogszabály összehangolatlanságára utal.

Ahhoz, hogy megvalósuljon a nemzeti kisebbségeknek a szerb alkotmány által szavalt önkormányzati joga a kultúra, az oktatás, a tájékoztatás, valamint a hivatalos nyelv- és íráshasználat területén, szükséges a tájékoztatási törvény és a műsorszórási törvény megváltoztatása, mert a két törvény rendelkezése nincs összhangban a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvénnyel.

A nemzeti tanácsok számára különösen kedvezőtlen a tájékoztatási törvény 14a. szakaszának 1. és 2. bekezdése, amely amellett, hogy ellentétben van a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvénnyel, a törvénynek a 2009. évi változtatásával került a szövegbe. Ez a rendelkezés ugyanis az alapítóknak megtiltja, hogy a jogaikat (a tájékoztatási eszközre való jogot és a tájékoztatási eszköz megjelentetésének jogát) más személyekre – ezzel egyidejűleg a nemzeti tanácsokra – ruházzák át. Ez ellenkezik a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló törvény 11. szakaszának 1. bekezdésével, miszerint a nemzeti tanács „alapítói jogokat és köteleességeket gyakorolhat”, illetve 3. kezdésével, amely úgy rendelkezik, hogy a köztársaság, az autonóm tartomány és a helyi önkormányzat „az alapítói jogokat egészében vagy részben a nemzeti tanácsra ruházhatja át”.²⁰ A tájékoztatási törvény 14a. szakaszának 2. bekezdése az ilyen jogügyleteket „semmisnek” tekinti.

Ezek a példák azt mutatják, hogy a törvényhozási folyamatban elengedhetetlenül szükségessé vált a törvények és a jogi terminológiák összehangolása.

A Szerbiában élő nemzeti kisebbségek helyzetének, jogainak megvalósulását a hatalmi szervek, az ellenzéki politikusok és a civil szervezetek eltérően értékelik. Ezen túlmenően a szerbiai politikai elit és a szakmai közvélemény jó része a kisebbségi kérdést az egyéni polgári jogok biztosításával kezelhetőnek gondolja a kollektív jogok biztosításával szemben. Szerbia azonban távol van még a polgári állam hatékony működésétől, és nem valós az az elvárás, hogy a kisebbségek indokolt félelme attól, ami az utóbbi két évtizedben itt megtörtént, pusztán az egyéni jogok biztosítása által szüntethető meg.

A miloševići időszak káros következményei sajnos még ma is tapasztalhatók az emberi és a kisebbségi jogok megvalósulása terén. Ezért nem kell csodálkozni azon sem, hogy a vajdasági magyar pártok és politikum meglátásai és álláspontjai is eltérőek, amikor a vajdasági magyarság helyzetéről, illetve annak egyes nyílt kérdéseiről és azok megoldásának útjairól esik szó.

Az sem hallgatható el, hogy az európai képviselők – akik a Szerbiában élő kisebbségek helyzetét általában pozitívan értékelik, amivel feltehetően ösztönözni kívánják Szerbiát az Európai Unióhoz való csatlakozásra – nem ismerik eléggé az itteni nemzeti kisebbségek

¹⁹ „Pripadnici nacionalnih zajednica koje čine brojčanu manjinu u ukupnom stanovništvu AP Vojvodine, putem izabranih nacionalnih saveta ostvaruju oblik autonomije, osnivaju ustanove, samostalno odlučuju ili učestvuju u odlučivanju u pitanjima iz oblasti obrazovanja, kulture, upotrebe jezika i informisanja.”

²⁰ *Lásd még Ljudska prava u Srbiji 2009...* 179.

helyzetét és sajátos problémáit. Ez több alkalommal bebizonyosodott. Legutóbb például a 2002. évi kisebbségvédelmi és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól szóló 2009. évi törvény meghozatalakor.²¹ A diplomaták főleg azt a mindennapi gyakorlatot nem ismerik, amely Vajdaságban a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben a kisebbségi jogok terén létezett és jelentősen meghaladta a mai szintet, ami sok esetben eltér a hatályos törvényes rendelkezésektől is.

Az adott társadalomban a nemzeti kisebbségek helyzetének egyik fokmérője a demokrácia fejlettsége. E tekintetben Szerbia – a felmérésekben részt vevő 165 állam és két terület közül – 2011-ben a 64. helyet foglalta el, ami egy helyezéssel jobb a 2010. évi eredménynél, áll az Economist Intelligence Unit (EIU) éves jelentésében. Szerbia demokráciaindexe magasabb, mint Macedóniáé (73.), Montenegróé (74.), Albániáé (84.), de rosszabb, mint Szlovéniáé (30.), Magyarorszáé (49.), Bulgáriáé (52.), Horvátorszáé (53.) és Romániáé (59.).

A *Demokrácia nyomás alatt* című jelentés – amelyben az államokat négy csoportba sorolják: teljes demokrácia, hiányos demokrácia, hibrid hatalom és önkényuralom – Szerbiát a második csoportba sorolja 40 országgal együtt, ahol 2008-hoz képest csorbult a sajtószabadság.²²

2012. január 25-én az Európa Tanács parlamenti közgyűlésének strasbourggi plenáris vitájában megállapították, hogy Szerbia jelentős haladást mutatott az elmúlt időszakban az emberi jogi, demokratikus és jogállamisági kötelezettségvállalások teljesítése terén, ám vannak még elmaradások is,²³ ezért az Európa Tanács (ET) parlamenti közgyűlésének monitoringbizottsága egyelőre nem zárhatja le a megfigyelői tevékenységet.

Kovács Elvira, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) szerbiai parlamenti képviselője felszólalásában egyebek közt szóvá tette, hogy Szerbiában „különösen az jelent súlyos gondot, hogy nem alkalmazzák az úgynevezett részarányos foglalkoztatás elvét, amely a nemzeti kisebbségeknek a lakossági arányokhoz igazodó foglalkoztatását lenne hivatott biztosítani a közigazgatásban, a bíróságokon és az egyéb állami intézményekben”.²⁴

²¹ Zakon o zaštitni prava i sloboda nacionalnih manjina [Törvény a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről]. *Službeni list SRJ* [a JSZK Hivatalos Lapja], 2002. február 27. 11. sz. és Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina [Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól]. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2009. szeptember 3. 72. sz. Erre bővebben a *Korlátozott kulturális autonómia* c. írásban tértem ki: *Magyar Szó [Kilátó]*, 2009. október 31. 22–23.

²² A 167 ország közül Szerbia a 64. helyen van a demokrácia tekintetében [online]. *VajdaságMA*, 2011. december 17. <http://www.vajma.info/cikk/szerbia/15872/A-167-ország-kozul-Szerbia-a-64-helyen-van-a-demokracia-tekiteteben.html>; Szerbia kevésbé demokratikus ország. *Magyar Szó*, 2010. december 14. 2. A médiaszabadságról Szerbiában lásd még a könyv 3.4.2. fejezetét: *Anyanyelvű tájékoztatás a gyakorlatban*.

²³ Az igazságszolgáltatási rendszer átalakítását, a korrupció elleni erőteljesebb intézkedéseket, a média függetlenségének növelését, valamint a kisebbségek – azon belül különösképpen a romák – helyzetének a javítását illetően: Szerbiát értékelte az Európa Tanács [online]. *VajdaságMA*, 2012. január 25. <http://www.vajma.info/cikk/szerbia/16030/Szerbiat-ertekelte-az-Europa-Tanacs.html>

²⁴ Vannak még elmaradások – Szerbiát értékelte az Európa Tanács. Forrás: MTI [online], *hirado.hu*, 2012. január 25. [22.53] http://www.hirado.hu/Hirek/2012/01/25/22/Vannak_meg_elmaradasok__Szerbiat_ertekelte_az_Europa.aspx

Gaudi-Nagy Tamás magyarországi jobbkios országgyűlési képviselő felhívta a figyelmet arra, hogy „Szerbia több vonatkozásban is komoly elmaradásban van a kisebbségek jogainak biztosítására vonatkozó kötelezettségek teljesítését illetően. Kitért egyebek közt arra, hogy továbbra is előfordulnak Szerbiában »magyarverések«, vagyis pusztán azért bántalmaznak embereket, mert magyarul beszélnek. Megjegyezte, hogy szerinte így egyelőre nem indokolt a szerb [2012. március 2-án elnyert – B. A.] EU-tagjelölti státusz megadása sem” – közölte a *hirado.hu* internetes portál.²⁵

Az emberi jogok – köztük a nemzeti kisebbségi jogok – megvalósulását Szerbiában számos civil szervezet nemcsak figyelemmel kíséri, de a változásokról éves jelentéseket is készít.

A belgrádi Centar za ljudska prava (Emberi Jogi Központ) 2011. március 30-án ismertett jelentése szerint az emberi jogok állapota Szerbiában 2010-ben rosszabb volt, mint egy évvel korábban. „Ez különösen az igazságügyben, a parlament, valamint a kormány munkájában és a nemzeti kisebbségek jogainak tiszteletben tartásával kapcsolatos bajokban jutott kifejezésre.”²⁶

A Központ 2012. április 2-án Belgrádban bemutatott *Ljudska prava u Srbiji 2011* [Emberi jogok Szerbiában 2011] című jelentése szerint „a törvényhozói szinten meghatározott előmozdulás ellenére Szerbiában az emberi jogok valós állapota terén tavaly visszaesés volt tapasztalható 2010-hez képest, aminek fő oka a gazdasági válság és a hatalom viselkedése, amit fél lépések megtételének és nyomás alatti tevékenységnek lehet nevezni.”²⁷ Ez közvetten azt is jelenti, hogy Szerbiában az utóbbi két évben az emberjogi helyzet romlásával folyamatosan rosszabbodott a nemzeti kisebbségek helyzete.

A belgrádi Forum za etničke odnose [Etnikai Viszonyok Fóruma] és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) szervezésében megtartott 2011. november 15-i szabadkai kerekasztal-értekezlet egyik megállapítása szerint a kisebbségi jogok körül az a legnagyobb gond, hogy a többnyire jó törvényi megoldásokat a legtöbbször nem alkalmazzák a gyakorlatban. Ennek az az egyik oka, hogy nincsen olyan mechanizmus, amely biztosítaná a törvények, illetve a szavatolt kisebbségi jogok megbízható alkalmazását, de e mögött ott van az a probléma is, hogy egyes törvényes rendelkezések kizárják egymást – hangsúlyozta Dušan Janjić, az Etnikai Viszonyok Fórumának koordinátora. Megjegyezte, hogy nem kell szem elől tévesztetni, hogy a nemzeti kisebbségi jogok megvalósításában fontos szerep jut a társadalom döntő többsége álláspontjának, valamint a kormány stabilitásának is, amely e jogok kezelése kellene hogy legyen, de sem az egyik, sem a másik nincsen kiemelkedő szinten.²⁸

²⁵ Uo. *Lásd még* P. E.: A szerbiai viszonyokat elemezték Strasbourban. *Magyar Szó*, 2012. január 27., 1., 5.

²⁶ M. D. M.: Vlast samo pod pritiskom poštuje ljudska prava [A hatalom csak nyomás alatt tiszteli az emberi jogokat]. *Danas*, 2012. április 3. 4.

²⁷ Stanje ljudskih prava gore od 2009 [online]. *B92*, 2011. március 31. [10.38] http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2011&mm=03&dd=31&nav_id=503106; Papíron maradt emberi jogok. *Magyar Szó*, 2012. április 3. 4.; M. D. M.: Vlast samo pod pritiskom poštuje ljudska prava. *Danas*, 2012. április 3. 4.

²⁸ Laloš, Vesela: Savršeni zakoni u nesavršenoj državi [Tökéletes törvények a nem tökéletes államban]. *Danas*, 2011. november 17. 23. *Lásd még*: Milikić, Milena D.: Zakoni dobri ali se ne primenjuju [A törvények jók, csak nem alkalmazzák őket]. *Danas*, 2010. december 11. 4.

Olyan vélemények is megfogalmazódtak, hogy „az emberi jogok meg az összes többi hangzatos eszme ebben az országban csak a politikai demagógia szintjén, illetve a választási kampány hevében létezik”.²⁹ Továbbá, hogy „az állam nem tartja tiszteletben a polgárok alapvető jogait”, valamint „az alkotmány által szavatolt szólásszabadságot”, és hogy Szerbiában „sérül az ártatlanság védelme, illetve a tisztességes eljáráshoz való jog”.³⁰

A Szerb Köztársaság területén működő kilenc nemzeti kisebbségi párt 2011. december 21-én Szabadkán megállapodást írt alá a nemzeti közösségek közös érdekeinek megőrzése céljából.³¹ A megállapodás alapvető céljai: a nemzeti közösségek identitásának, kultúrájának és autonómiájának megőrzése, a decentralizáció és a regionalizáció, a nemzeti közösségek által lakott területek gazdasági fejlődése, valamint Szerbia európai uniós integrációja.

Az elmúlt két évtizedben – áll a megállapodás aláírásáról kiadott közleményben – a Szerbiában élő nemzeti közösségek érdekeit a hatalmon levő pártok és a nemzeti kisebbségekhez tartozó csatlós pártjaik – koalíciós partnereik nem megfelelő módon képviselték, ami a nemzeti közösségek létszámának csökkenéséhez, vagyis kivándorlásához vezetett.

Az említett időszakban azokon a településeken, ahol a nemzeti közösségek túlnyomó többséget képeznek, a gazdasági teljesítmény visszaesésének lehetünk a szemtanúi, ami hatalmas munkanélküliséghez vezetett, sokkal nagyobbhoz, mint a többségi nemzet által lakott településeken. Ennek következményeként csökkent a nemzeti közösségek létszáma.

Ugyanakkor számos helységben beleegyezés nélkül felborították a lakosság etnikai összetételét – a nemzeti közösségek kárára –, főleg Vajdaságban, ahol évszázadokon keresztül fennállt az összes etnikum jelenlétének egyensúlya. Az említett időszakban számos olyan eset került feljegyzésre, amikor a nemzeti közösségek tagjai hátrányos megkülönböztetésben is részesültek, amit az Európai Parlament több állásfoglalása is megerősített.³²

A megállapodás „a közös és aktívabb fellépés és tevékenység kezdetét jelenti, a nemzeti közösségek életének javítása és céljaink megvalósítása érdekében” – olvasható a kisebbségi pártok aláírta dokumentumban.³³

²⁹ Pesevszki Evelyn: Szőnyeg alá sörpört emberi kín. *Magyar Szó*, 2011. október 15. 13.

³⁰ D. Stojanović – S. J. Stepanov: U Srbiji samo političari imaju sva prava [Szerbiában csak a politikusok élveznek minden jogot]. *NS reporter*, 2011. december 8. 17.

³¹ Az aláíró pártok: Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VM DP), a Horvátok Demokratikus Közössége (HDK), a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK), a Macedónok Demokrata Pártja (MDP), Magyar Polgári Szövetség (MPSZ), a Magyar Remény Mozgalom (MRM), Roma Párt (RP), a Bosnyákok Demokratikus Közössége (BDK) és Szlovák Párt (SZP).

³² Pl. Az Európai Parlament 2004. szeptember 16-i állásfoglalása a kisebbségek vajdasági zaklatásáról [P6_TA(2004)0016], Strasbourg, az Európai Parlament 2005. szeptember 29. állásfoglalása a nemzetiségi sokféleség védelméről a Vajdaságban. In Balázs Katalin – Ódor Bálint szerk.: *A nemzeti és etnikai kisebbségi jogok nemzetközi forrásai*. Budapest, 2006, hgorac Lap- és Könyvkiadó Kft., 594–595. Jelko Kacin 2007. szeptember 18-i az Európai Parlamentnek a Tanácshoz intézett, az Európai Unió és Szerbia közötti kapcsolatokról szóló ajánlásra irányuló javaslatával 2007/2126(INI)] stb.

³³ Megállapodást írtak alá a közös tevékenységről és a Szerbiában működő nemzeti közösségek helyzetének érvényesítéséről [online]. *A Magyar Remény Mozgalom Hivatalos Honlapja*, 2011. december 22. <http://www.mrm.rs/kozlemenyek/677-megallapodast-irtak-ala-a-kozoes-tevekenysegrl-es-a-szerbiaban-mkoed-nemzeti-kozoessegek-helyzetenek-ervenyesiteserl/>; V. L.: Ugrožen položaj manjina [Veszélyben a kisebbségek helyzete]. *Danas*, 2011. december 23. 24.

A nemzeti kisebbségi pártok értékelései eltérnek az állami szervek által készített jelentésektől és a külföldi látogatások alkalmával a nemzeti kisebbségek helyzetével kapcsolatban általában hangoztatott kedvező értékelésektől. Schmitt Pál, Magyarország volt elnöke például 2011. május elején kétnapos szerbiai látogatáson tartózkodott, amikor elsősorban a szerbiai magyarok helyzete iránt érdeklődött, „számos megnyugtató választ kapott az ezzel a témával kapcsolatos kérdéseire”. Az elnök úr szimbolikusnak nevezte azt aényt is, hogy a tartományi parlament élén magyar nemzetiségű személy áll.³⁴

Közvetlenül a dolgozat befejezése előtt is születtek a témához tartozó új törvények, így a munkámban foglaltak a 2012. január 1-jén érvényes jogszabályokat tükrözik. Azért fontos ezt megemlíteni, hogy egy esetleges újabb összefoglaló elkészítői ezt az időpontot vegyék a remélt folytatás kezdőpontjának. Abban bízom, hogy munkám a jövőben egy folyamatosan frissített, megújuló elemzés és adattár alapját képezheti. A vajdasági magyarság helyzetére vonatkozó adatokat, „élő anyagról” lévén szó, a kézirat 2013. júniusi lezárásáig frissítettem.

A kiadvány mellékletében található a Szerb Köztársaság és Vajdaság Autonóm Tartomány fontosabb nemzeti kisebbségügyi jogszabályainak magyar és szerb nyelven készült listája, az Európai Unióról szóló szerződés nemzeti kisebbségvédelmi rendelkezései és az Európai Parlament állásfoglalásai a kisebbségek vajdasági zaklatásáról és a nemzetiségi sokféleség védelméről a Vajdaságban. Itt található továbbá a kisebbségjogi címtár, amely tartalmazza mindazoknak a legfontosabb hatalmi intézményeknek és civil szervezeteknek az adatait, amelyek a nemzeti kisebbségi jogok védelmében illetékesek.

A kiadványhoz mellékelt CD-n a tanulmány teljes szövege mellett megtalálható egy korábbi, *Az emberi és a nemzeti kisebbségi jogok nemzetközi jogvédelme* című tanulmányom (Újvidék, 2005, Free Media Lapkiadó Kft.) felújított, kiegészített változata is (*Nemzetközi kisebbségi jogvédelem*). Ez elsősorban azoknak nyújt segítséget, akik a nemzetközi kisebbségvédelemben szeretnének eligazodni.

Munkám során nehézséget okozott a vajdasági magyarok helyzetére vonatkozó adatok felkutatása, mivel Vajdaságban – tizenhárom évvel a hatalomváltás után – még mindig nincsen egyetlen olyan főállású tudományos kutatókat foglalkoztató intézmény sem, amely a kor nemzetközi tudományos színvonalának megfelelő módszerekkel foglalkozna a nemzeti kisebbségek helyzetének alakulásával, jogainak megvalósításával. Az adataim és a megállapításaim a lábjegyzetekben részletesen feltüntetett magyar és szerb nyelvű forrásokon alapsznak, mint például a sajtóban közölt és az interneten található írárok vagy a vajdasági magyar politikai pártok és civil szervezetek anyagai, a tartományi ombudsman éves jelentései stb.

A forrásokban lévő adatok azonban nem ritkán eltérők, illetve nem azonos módszerrel készültek, vagy nem ugyanarra az időszakra vonatkoznak, ami jelentősen megnehezíti a változások nyomon követését és a következtetések levonását. Az oktatás területén például három különböző hatalmi szerv (a Tartományi Képviselőház oktatásügyi bizottsága, a vajdasági kormány és a tartományi ombudsman) is készített kimutatást.

³⁴ V.ár – P. E.: Egy új történelmi fejezet kezdete. *Magyar Szó*, 2011. május 7. 1.

Annak ellenére, hogy a politikusok (leginkább a külföldi vendégek előtt) előszeretettel hangsúlyozzák a tartomány lakosságának soknemzetűségét (a 2011. évi népszámlálási adatok szerint Vajdaság lakosságának 33,24%-át 25 nemzeti kisebbség tagjai adják), a tartományban jelenleg nem végeznek folyamatos és intézményes tudományos alapú kisebbségkutatást, amelynek eredményei összehasonlíthatók lehetnének a korábbi évek adataival.

Hiányoznak az olyan tanulmányok és elemzések is, amelyek – a belső és a nemzetközi jogszabályok alapján – tudományos módszerekkel mutatnák be a nemzeti kisebbségi közösségek helyzetét, a demográfia, a gazdaság, a foglalkoztatás, a nyelvhasználat, a helység- és a földrajzi nevek használata, az oktatás, a kultúra, a tudomány, a tájékoztatás, a sajtó, a könyvkiadás és a mindennapi élet egyéb területein. Egy ilyen (helyzet)elemzés nélkül viszont komoly, megalapozott kisebbségpolitikáról nem is lehet beszélni.

Vajdaságban két – anyagi eszközökkel és támogatásokkal jóformán nem rendelkező – magyar civil szervezet foglalkozik az emberi és a kisebbségi jogok érvényesülésének figyelemmel kísérésével: az újvidéki székhelyű Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület (2001) és a szenttamási Emberi Jogi Központ (EJK – 2006).

Mind az Árgusnak, mind pedig az EJK-nak fontos szerepe van a vajdasági magyarok időszzerű helyzetének megvilágításában, problémáinak a szerbiai és a nemzetközi közvélemény elé tárásában. A civil szervezetek és az egyéni publikációk azonban nem helyettesíthetik az intézményes és folyamatos tudományos kisebbségkutatást. Ezért szükség lenne egy vajdasági kisebbségkutató intézet mielőbbi létrehozására – amilyen korábban már létezett³⁵ –, és amely tudományos módszerekkel és folyamatosan figyelemmel kísérné a nemzeti kisebbségek helyzetének alakulását. Ez az egyedüli lehetőség arra, hogy tárgyilagos képet kapjunk arról, hol is tartunk a nemzeti kisebbségi jogok megvalósítása terén.

A könyv kéziratának első változatát 2012. május 5-én zártam le arra való tekintettel is, hogy másnap Szerbiában általános parlamenti és elnökválasztásokra került sor, és ez a dátum egy újabb tanulmány kezdőpontjául szolgálhat. Az eltelt idő alatt azonban legalább öt olyan esemény is történt, amely befolyásolhatja a nemzeti kisebbségek helyzetének alakulását Szerbiában, s amely nem hagyható ki ebből a tanulmányból sem.

Az egyik, hogy a 2012. május 6-i választások után Szerbiában hatalomcserére került sor, minek eredményeként – a 12 éve hatalmat gyakorló, a választásokat elvesztett Demokrata Párt (DP/DS) helyett – a Szerb Haladó Párt (SZHP) és a köré tömörülő pártok koalíciója alakított kormányt, és a köztársasági elnök is ennek a pártnak az elnöke lett.

Az SZHP a Szerb Radikális Pártból (SZRP/SRS) vált ki, amelynek elnöke a háborús bűnökkel vádolt, most is a hágai nemzetközi bíróság fogdájában lévő Vojislav Šešelj, alelnöke pedig Tomislav Nikolić, a mostani szerb köztársasági elnök volt. Az aktuális szerb kormánykoalíció másik vezető pártja, amelynek elnöke lett a miniszterelnök, a Szerb

³⁵ Pokrajinski zavod za javnu upravu (Tartományi Közigazgatási Intézet), amelynek székhelye Újvidéken volt (a Železnička [Vasút] utca 6. szám alatt), s amelyet a kilencvenes évek elején számoltak fel.

Szocialista Párt (SZSZP/SPS), amelynek a hágai börtönben elhunyt Slobodan Milošević korábbi szerb elnök volt a vezetője.

Számos szerbiai és a vajdasági községben is visszarendeződött vagy visszarendeződőben van a „fekete-vörös” hatalom, amit most „átkomponálásnak” és az új koalícióból kialakult szerb kormány összetételével való „összehangolásnak” neveznek.³⁶

A másik fontos esemény, hogy Szerbia Alkotmánybírósága 2012. július 10-én az 1797-es szám alatt hozott határozatával alkotmányellenessé nyilvánította a hatásköri törvény 22. szakaszát.³⁷ A törvény 25 rendelkezésének alkotmánybírósági felülvizsgálatát Vojislav Koštunica, a Szerbiai Demokrata Párt (SZDP/DSS) elnöke kezdeményezte még 2009-ben.

A határozat szerint Újvidéket a továbbiakban nem lehet a tartomány fővárosának nevezni, Vajdaság nem szabályozhatja önállóan a nyelvhasználati kérdéseket, nem alakíthat köztisztviselőket a Fruška Gora Nemzeti Park irányításának átvételére, nem dolgozhat ki stratégiát, nem hozhat létre pénzügyi alapokat a technológiai fejlesztések támogatására, nem dönthet helyi önkormányzatok létrehozásáról vagy átszervezéséről, nem tarthatja fenn a brüsszeli irodát. A nemzeti tanácsok által 2012. július 19-én elfogadott dokumentum szerint az alkotmánybírósági határozat nem csupán csökkentette a polgárok számára a tartományi autonómiára és a helyi önkormányzatra való jogot, de lehetőséget ad arra is, hogy a már megszerzett emberi és kisebbségi jogokat „a jövőben újra megcsönkítsák”.³⁸

A 85 gépelt oldal terjedelmű dokumentum számos kedvezőtlen politikai reagálást váltott ki a tartományban. Az autonómia visszaállításának szorgalmazói szerint ugyanis „korlátozza Vajdaság (egyébként is korlátozott) autonómiáját”, „megkérdőjelezi a tartomány szubjektivitását, névleges önállóságát”, továbbá „erősíti Vajdaság gyarmatosítását, kizsákmányolását” is.³⁹

Harmadszor 2012. szeptember 27-én négy vajdasági magyar párt: a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP), a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK), a Magyar Remény Mozgalom (MRM) és a Magyar Polgári Szövetség (MPSZ), valamint kilenc civil szervezet és több magánszemély fordult a szerbiai magyar képviselőkhöz, a szerb és a tartományi kormány elnökéhez, az anyaországi vezetőkhez és az Európai Unió magyar képviselőihez felhívással, amelyben 15 pontban megfogalmazták a vajdasági magyar közösség önazonosságának megőrzésének és fejlődésének alapkövetelményeit.

A dokumentum aláírói olyan intézkedéseket követelnek, amelyek csökkentik a munkanélküliséget, biztosítják a tisztességes keresetet és megélhetést, növelik a gyermekvállalás

³⁶ Bővebben lásd Bozóki Antal: „Átkomponálás” és „összehangolás” [online]. *Bozóki Antal (hon)lapja*, 2012. szeptember 16. <http://bozokiantal.blogspot.com/2012/09/atkomponalas-es-osszehangolas.html>.

³⁷ Ustavni sud, Odluka 1797. *Službeni glasnik RS* [az SZK Hivatalos Közlönye], 2012. július 13. 67. sz.

³⁸ v.ár: „Az alkotmánybíróság is alkotmányt sértett”. *Magyar Szó*, 2012. július 20. 1., 5.

³⁹ Erről bővebben lásd: Virág Árpád: Vajdaság nem Šumadija. *Magyar Szó*, 2012. július 28. 14.; Varjú Márta: A konstruktív ellenzékiesség mozgásteret ad. *Magyar Szó*, 2012. augusztus 4. 14.; v.ár: Megvizsgálni minden lehetőséget. *Magyar Szó*, 2012. augusztus 9. 4.; Bozóki Antal: Autonómia-nyirbálás [online]. *Civitas Europica Centralis – CEC [Kisebbségi Sajtófüzet]*, 2012. július 21. <http://hu.scribd.com/doc/100740762/Nap-i-120721>

lehetőségét, valamint a fiatal és képzett lakosoknak a szülőföldön való maradását; a délvidéki magyarság teljes körű nemzeti autonómiájának biztosítását; a nemzeti tanácsokról szóló törvénynek az eddigi tapasztalatok alapján való mielőbbi módosítását; a gazdasági, földrajzi, etnikai és más elvek figyelembe vételét a régiók kialakításánál; a szerb alkotmány által a nemzeti kisebbségeknek szavatolt parlamenti helyek beépítését a választási törvénybe, az arányos részvételt a döntéshozatali intézményekben, a közigazgatási és igazságügyi szervezetben, a közvállalatokban, valamint a belügyi hatóságokban – minden szinten.

Az aláírók számos konkrét, a magyar közösség számára fontos kérdés megoldására is felszólították az illetékeseket, mint például Adának, Zentának és Magyarkanizsának a természetes etnikai, gazdasági, valamint földrajzi környezetbe, az Észak-bácskai körzetbe való visszatérését, a községi bíróságok visszaállítását Adán, Csókán, Magyarkanizsán, Óbecsén, Temerinben, Topolyán és Zentán, magyar oktatási rendszer létrehozását az óvodától az egyetemig, a sajtó szabadságát és a pártoktól, valamint a Magyar Nemzeti Tanácstól való független és tárgyilagos tájékoztatás biztosítását stb.⁴⁰

A következő, negyedik lényegi esemény 2013. június 21-én történt, amikor a szerb parlament rendkívüli ülése nyilatkozatot fogadott el a délvidéki magyarok ellen 1944–45-ben elkövetett vérengzésekről.⁴¹ A nyilatkozat kimondja: „A Szerb Köztársaság Képviselőháza a legerélyesebben elítéli a vajdasági magyar polgári lakosság ellen 1944–45-ben elkövetett azon aktusokat, amelyekkel meghatározott személyeket nemzeti hovatartozásuk miatt életüktől, szabadságuktól vagy más jogaiktól bírósági vagy közigazgatási döntés nélkül megfosztottak.” (A nyilatkozat szerb és magyar szövegét lásd a 8-as számú mellékletben.) Öt nappal később pedig Tomislav Nikolić szerbiai és Áder János magyar államfő közös főhajtással adózott Csúrogon a II. világháborúban elhunyt ártatlan magyar és szerb áldozatok emléke előtt.

S végül az ötödik meghatározó esemény, hogy 2013. június 28-án Szerbia végre „dátumot” kapott: Az Európai Unió tagállamainak vezetői Brüsszelben döntést hoztak arról, hogy Szerbiával legkésőbb 2014 januárjáig megkezdődnek az uniós csatlakozási tárgyalások. A határozatot decemberben erősítik majd meg politikai döntésükkel az EU vezetői.

Hogy ezek az események a továbbiakban hogyan és milyen mértékben befolyásolják majd a vajdasági magyarok és a többi nemzeti kisebbség helyzetét, azt csak az elkövetkező idő (és egy következő tanulmány) mutat(hat)ja meg.

Újvidék, 2013. augusztus 12.

Bozóki Antal

⁴⁰ A felhívás teljes szövegét lásd a *Bozóki Antal (hon)lapja* (<http://bozokiantal.blogspot.com/search/label/Kisebbs%C3%A9gi%20jogok>) oldalon, illetve az 1. mellékletben.

⁴¹ A nyilatkozat szövegét lásd a 3. mellékletben.

■

■